

**Բնակչության իրազեկվածության և գիտելիքի մակարդակի բարձրացում
ագրո լանդշաֆտների վերականգնման և ջրհեղեղների ռիսկայնության
նվազեցման վերաբերյալ**

Նկարագրություն

Բնակչության **իրազեկվածության և գիտելիքի մակարդակի բարձրացումը** ագրոլանդշաֆտների վերականգնման և ջրհեղեղների ռիսկի նվազեցման համար կարևոր ռազմավարություն է, քանի որ կլիմայի փոփոխության հետևանքով առաջացող մարտահրավերները, ներառյալ ջերմաստիճանի բարձրացումը **1-1.5°C-ով** և տեղումների անկանոնությունը, հանգեցնում են **հողերի դեգրադացիայի, բերքատվության նվազման և բնական աղետների հաճախացման**: Նախագիծը, հիմնվելով Էկոլոգիական կրթության սկզբունքների վրա, նպատակ էր հետապնդում **բարձրացնել համայնքների գիտելիքները կլիմայի փոփոխության բացասական ազդեցությունների մեղմման և հարմարվողական միջոցառումների վերաբերյալ**:

Վերլուծությունները հաստատում են, որ իրազեկված համայնքները 25-40%-ով ավելի արդյունավետ են կանխարգելում բնական աղետները:

Նախագծի շրջանակում մշակվել է **գիտելիքների կառավարման համապարփակ պլան** և **ուսումնական ծրագիր**, որոնք հիմնված են գյուղատնտեսության և բնական լանդշաֆտների փոխկապվածության, քաղաքային տնտեսության և մարդու առողջության վրա կլիմայի փոփոխության ազդեցության գիտական սկզբունքների վրա: Օրինակ՝ FAO-ի տվյալները վկայում են, որ հողերի դեգրադացիան նվազեցնում է ագրոլանդշաֆտների արտադրողականությունը 20-30%-ով, ինչը ընդգծում է վերականգնման մեթոդների մասին գիտելիքների տարածման կարևորությունը: Այս նպատակով **հստակեցվել են թիրախային** խմբերը, գնահատել նրանց **կարիքներն ու կարողությունները** և իրականացվել **դասընթացներ և սեմինարներ**, որոնք հաշվի են առել տեղական բնական, տնտեսական և սոցիալական առանձնահատկությունները՝ ապահովելով գիտելիքների կիրառելիություն և տարածման արդյունավետություն: Ծրագրի արդյունքում **բարձրացվել է համայնքների իմացությունը** դեգրադացված լանդշաֆտների վերականգնման արդյունավետ մեթոդների վերաբերյալ, ինչպիսիք են կենսաբազմազանության վերականգնումը և հողի կայուն կառավարումը և այլն:

Համայնքների **իրազեկվածությունը ջրհեղեղների կանխարգելման** վերաբերյալ նույնպես բարձրացվել է, քանի որ տեղական մակարդակում կրթական ծրագրերը նպաստում են ռիսկերի նվազեցմանը: Ծրագիրը ներառել է տեխնիկական լուծումների մասին գիտելիքների տարածում, ինչպիսիք են կաթիլային ոռոգումը և ժամանակակից

ագրոտեխնոլոգիաները, որոնք, FAO-ի տվյալներով, բարձրացնում են ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետությունը: Իրազեկման մեթոդների բազմազանությունը, ներառյալ **դասընթացները, տեղեկատվական նյութերը և մեդիա արշավները**, ապահովել է **բնակչության լայն ընդգրկում**:

Համագործակցությունը տեղական **զանգվածային լրատվամիջոցների և բնապահպանական հասարակական կազմակերպությունների հետ** խթանել է գիտելիքների տարածումը: Ծրագրի արդյունքները հասանելի են դարձվել շահագրգիռ կողմերին թվային հարթակների և տպագիր նյութերի միջոցով: **Էկոակումբների ստեղծումը** ցույց է տվել դրական արդյունքներ, սակայն, դրանց կայունությունն ապահովելու համար անհրաժեշտ են ֆինանսական և կազմակերպչական մեխանիզմներ:

Ճրագրի իրականացման ընթացքում հաշվի է առնվել տեղական համատեքստի առանձնահատկությունները, ներառյալ բնական, տնտեսական և սոցիալական գործոնները, ինչը, գիտական մոտեցումների համաձայն, բարձրացնում է լուծումների արդյունավետությունը՝ **տեղայնացման միջոցով**:

Այսպիսով, ագրուլանդշաֆտների վերականգնման և ջրհեղեղների ռիսկի նվազեցման վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության և գիտելիքի բարձրացման նախագիծը ցույց տվեց, որ գիտականորեն հիմնավորված

կրթական մոտեցումները, ներառյալ դասընթացները, եկոսկումքները և մեդիա արշավները, զգալիորեն մեծացնում են համայնքների հարմարվողական կարողությունները՝ նվազեցնելով բնական աղետների ռիսկերը և խթանելով կայուն զարգացումը: Այս միջոցառումների արդյունավետությունը, սակայն, կախված է շարունակական ֆինանսավորումից, կազմակերպչական բարեփոխումներից և տեղական ինքնակառավարման մարմինների հետ սերտ համագործակցությունից, ինչը երաշխավորում է գիտելիքի տարածման և ծրագրի արդյունքների երկարաժամկետ կայունությունը:

*** Լրացուցիչ տվյալներ**

Թիրախային խմբերի համար կազմակերպվել են

- կլիմայի փոփոխության, բնական և գյուղատնտեսական Էկոհամակարգերի հարմարվողականության, դեգրադացված տարածքների վերականգնման վերաբերյալ 12 դասընթաց,
- բնական աղետների կանխարգելման, բնական աղետներից ապահովագրության վերաբերյալ 8 դասընթաց,
- բնական աղետների դեպքում արագ արձագանքման, բնական աղետների դեպքում բնակչության առաջնահերթ խնդիրների վերաբերյալ 5 դասընթաց,
- 4 համայնքներում բնակչության (կանանց հավասարաչափ ընդգրկմամբ) լրացուցիչ եկամուտների ստացման հմտությունների բարձրացման ուսուցողական դասընթաց,
- համայնքների 5 դպրոցներում ձևավորվել են Էկոսկումքներ և իրականացվել են անդամների գիտելիքների բարձրացման դասընթացներ,
- կազմակերպվել են ՀԿ-ների և լրատվամիջոցների թեմատիկ գիտելիքների բարձրացման և տեղեկացվածության 2 դասընթաց,
- Նորացվել է քաղաքապետարանի վեբկայքը,
- մշակվել, տպագրվել և տարածվել է կլիմայի փոփոխության, բնական և գյուղատնտեսական Էկոհամակարգերի հարմարվողականության, աղետների կանխարգելման վերաբերյալ հանրամատչելի 5 թեմատիկ բուկլետներ և 7 տեղեկատվական թերթիկներ,
- պատրաստվել է ծրագրի ընթացքի և արդյունքների վերաբերյալ հեռուստատեսությամբ և ռադիոյով հաղորդումների համար նյութեր:

**** Դասընթացի և սեմինարների թեմաներ**

1. Կլիմայի փոփոխությունը, փոփոխություն ձևավորող գործոնները, դրանց դրսևորումները և հնարավոր հետևանքները:

- Կլիմայի գլոբալ փոփոխությունը, և դրա բացասական հետևանքները մարդու բարեկեցության և տնտեսության զարգացման հարցերում:
- Կլիմայի փոփոխություն ձևավորող որոշիչ գործոնները՝ մարդածին և բնական գործոններ:
- Ջերմոցային գազեր, դրանց ազդեցության մեխանիզմը և գազերի մթնոլորտ արտանետման ուղիների կառուցվածքը:
- Կլիմայի փոփոխության կանխատեսումները:
- Կլիմայական ռիսկերի կառավարումը և աղետների ռիսկերի նվազեցումը:

- ՀՀ մարզերի խոցելիությունը հիդրոթերապիայի վտանգավոր երևույթների նկատմամբ:
- Կլիմայի փոփոխության տնտեսական ազդեցության հետևանքները՝
 - ջրային ռեսուրսների
 - բնական Էկոհամակարգերի
 - առողջապահության
 - գյուղատնտեսության ոլորտներում:

2. Կլիմայի փոփոխության պայմաններում բնական և գյուղատնտեսական Էկոհամակարգերի խոցելիության մեծացման ռիսկերը ըստ լանդշաֆտային գոտիների, դրանց նվազեցման և Էկոհամակարգերի փոփոխվող պայմանների նկատմամբ հարմարվողականության բարձրացման հասանելի ուղիներ:

- Բնական և գյուղատնտեսական Էկոհամակարգերի կառավարում:
- Ջրային ռեսուրսների կառավարման բարելավման և ոռոգման նոր տեխնոլոգիաներ:
- Գյուղատնտեսության մեջ օրգանիկ և պերմակուլտուրալ տեխնոլոգիաների կիրառում:
- Դեգրատացված տարածքների վերականգնում
- Վարելահողերի հետագա դեգրատացման և աղտոտման կանխման և վարելահողերի վերականգնման միջոցառումներ
 - ցանքաշրջանառություն
 - դաշտապաշտպան անտառաշերտեր
 - օրգանական պարարտանյութերի կիրառում
 - բազմամյա խոտաբույերի ցանքերի ընդլայնում և այլն:
- Բնական կերհանդակների հետագա դեգրատացման կանխման և դրանց գույքագրման, վերականգնման և կառավարման մեթոդները և տեխնոլոգիական միջոցառումները,
 - արմատական և մակերեսային բարելավումներ
 - կառավարման պլանների մշակում:
- Անտառային տարածքների և կենսաբազմազանության վերականգնման և ընդլայնման միջոցները և մեթոդները, կառավարման համակարգը:

3. Բնական աղետները և դրանց ռիսկերի կանխարգելման կառավարումը Հայաստանում:

1. Երաշտ և խորշակ քամիներ
2. Ցրտահարություններ
3. Կարկտահարություն
4. Սողանքներ
5. Սելավներ
6. Ջրհեղեղներ:

Ներկայացվել է

- թվարկած աղետների ռիսկայնության տոկոսային հարաբերությունները, դրանց արդյունքում ձևավորվող տնտեսական, սոցիալական և բնապահպանական բացասական հետևանքները, ինչպես նաև տեղեկատվություն է տրվել դրանց հետևանքների կանխարգելման, կամ դրանց հետագոյման մեղմացման տեխնիկական, ագրոտեխնոլոգիական մեթոդների և գործիքակազմի վերաբերյալ:
- ցրտահարությունների և կարկուտի հետևանքները մեղմացնելու նպատակով պետության կողմից իրականացվող բերքի և ցանքերի ապահովագրման գործընթացները, ապահովագրման առավելությունները և պայմանները՝ ըստ մարզերի և մշակաբույսերի:

- տեղեկատվություն սեւավները կանխարգելող միջոցառումների, հողերի դեգրադացման դեմ ցանքաշրջանառությունների կիրառման, քամապաշտպան անտառաշերտի հիմնման, բույերի պաշտպանության և հիվանդությունների կանխարգելման, մշակաբույսերի պարարտացման համակարգերի, կարկտահարությունից և ցրտահարությունից հետո այգիներում կատարվելիք ագրոտեխնիկական միջոցառումների, գյուղատնտեսությունում ներդրվող ռեսուրսիսնայող և կլիմայի փոփոխություններին դիմակայող նոր տեխնոլոգիաների, և մասնակիցներին հետաքրքրող այլ հարցերի վերաբերյալ:

Աիդա Սարգսյան, ԲԾԻԳ ՊՅ